

IRODALOMTÖRTÉNETI ADALÉKOK.

HAVRAN DÁNIELTŐL.

I.

Pázmány hatalmas művének, a Kalauznak czáfolata 1626-ban jelent meg. Megírására — Fraknói szerint — a protestáns felekezetek vezérférfiai a wittenbergi egyetemet kérték fel, mely a feladatot Balduinra ruházta.

Az alábbi levél némi felvilágosítást nyújt ez ügyben. Mindenekelőtt megtudjuk, hogy a czáfolat megírásának lehetőségét Czobor Erzsébet buzgóságának, áldozatkészségének köszönhetjük. Férje, Thurzó György nádor, leghatalmasabb támasza volt az ág. ev. egyháznak, ennek szervezése körül elévülhetlen érdemeket szerzett magának. Tevékeny munkásságának e téren egyik kiváló eredménye a zsolnai zsinat megtartása.

Az egyházhoz való tántorithatlan ragaszkodást örökölte özvegye is. Pázmány nagyhatású művének megjelenése után elhatározta, hogy az ág. hitv. ev. egyház nevében annak czáfolatát fogja elkészíttetni. A támadás visszaverésére legilletékesebbnek látszott a wittenbergi egyetem, mely a hazai evangélikusokkal úgy is sűrű szellemi összeköttetésben állott. Mivel pedig a Kalauz a wittenbergi tudósok előtt kevésbé ismert magyar nyelven iratott, lefordította azt latinra. Hogy ezt a nagy gonddal s fáradsággal járó munkát kik s mikor kezdték meg s mikor fejezték be, adatok hiányában megállapítani nem lehet. Csak annyi bizonyos, hogy 1619-ben már csak az utolsó résznek lefordítása volt hátra, s ha Thurzó Imre a mű teljes fordítását vitte Wittenbergbe, — akkor 1621-ben az is be volt fejezve.

Az alább közlendő levélből, melyet Czobor Erzsébet Klaszkowics superintendensnek írt¹ kitetszik, hogy a fordítás Klasszkowics, Sopron-Vas-Zala megyék superintendensének felügyelete alatt készült, s hogy éppen itt Dunántúl, annak az az oka, hogy a legképzettebb ág. hitv. evang. »magyar« lelkészek a Nádasdy-jóságokban, a csepregi, sárvári, keresztúri stb. iskolák sphaerájában működtek. A fordításban része lehetett Pázmány ellenfeleinek, különösen a két Zwonaricsnak, Tethéni Dániel és más senioroknak.

A levél szövege a következő:

Admodum rndo ac clarissimo dno Stephano Klasekowicz, dnorum ministrorum in partibus ultra Danubianis regni huius degentium superintendenti, ac in ecclesia oppidi sz. Miklós pastori dignissimo, dno in Christo nobis honorando.

¹ M. Nemz. Múzeum kéziratára. Fol. lat. 2077. 36—37 l. Másolat.

Admodum rnde dne, in Christo nobis observande. Post sinceram salutis adprecationem nostra pietatis studia affectu benevolens deferimus. Kgdet akarám ez jelen való irásommal megtalálni. Noha tudom jól emlékezni kgd arról, hogy az elmúlt esztendőnek napjaiban, midőn megtaláltam volna kgedet az Pázmán Kalauz nevű könyvnek fordításában hátra maradt rész felől, hogy annak is megfordításában munkálkodnék kgtek, melly én akkorbéli kéresemet kgtek megtekéntvén, méltónak ítéle lenni és az keresztyénségnek is lelkek épületire való hasznos igyekezetnek látván azt lenni, ajánlotta volt arra magát kgtek, hogy annak az ő megfordításában az keresztyénségnek épületire munkálkodnék jó szívvvel kgtek: mindazáltal mégis akarám kgedet levelem által bizonyossá tenni, hogy én az minémű indulattal és szívvvel ahhoz kezdettem volt, most is azon szívvvel (nézvén ebben legelsőbbben Istennek tisztességét, annakutánna az keresztyén lelkeknek épületjekre való hasznát) kívánám véghez vinni. Minek okáért kérem kgedet mint jó akaró betsüendő uramat, hogy ha annak fordításában és fáradságában Isten által még volna (kit eleitől fogva miolta ez dolgot elindítottam, kívántam s kívánom is látni életemben), kgd első alkalmatossággal küldené meg, megküldvén, én osztán az cheythei jószágban való Nádasdy Pál uram tisztartójának mindjáraást küldök 40 forintot, mellyet kgd kezéhez küldjön, azoknak munkájokért kik annak fordításában fáradoztanak; kgnek is annak én hozzám való méltóztatásában ilyen mód adathatik batorságosban, mint-hogy az úrtól ide az cheythei jószágban járnak gyakran, azok meghozván Cheythere az tisztartónak, onnét nekem megküldik. Hogyha pedig mégis valami dolog kívántatnék, vagy az fordításban, vagy egyéb munkájában, kérem kgedet, hogy mentül hamarébb lehet, azt is vitesse végben. Mellyekről kgtől első alkalmatossággal kívánok informáltatni, hogy tudhassam, miben légyen már az ideigh abban való kgteknek munkálkodása. Ezeknek utánna Istennek oltalma és gondja viselése alá ajánlván kgedet, kívánok kgdnek sok jó esztendőig való egészséges életet. Datum ex arce nostra Bichensi, die 4. Februarii, anno 1620.

Admodum rev. dom. vestram decenti obsegnio honorans, illmi quondam comitis d. Georgii Thurzó de Bethlenffalva etc. alias regni Hungariae palatini relicta vidua Czobor Erzsébeth.

II.

A wittenbergi egyetem 1625-ben vigasztaló könyvet irt a csehek és a morvákhöz, melyben őket vallásukban való állhatatos megmaradásra inti. A könyv cseh nyelvre fordítva 1631-ben jelent meg Prágában. Magyarra Tolnai István fordította. (Szabó, RMK I. 617. sz.) Gróf Nádasdi Ferencz ezen fordítást hazugságokkal s hibákkal teljesnek nevezi s azért — kivált anyja unszolá-